

Matvælaráðuneytið
Borgartúni 26
105 Reykjavík

sent í gegnum samráðsgátt

Reykjavík, 24. febrúar 2023

Umsögn Landverndar um drög að þingsályktunartillögu um landbúnaðarstefnu, mál nr. 30/2023

Stjórn Landverndar hefur kynnt sér ofangreind drög, sem og stefnuna Ræktum Ísland! sem fv. Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra lét gera árið 2021 og sendi stjórnin inn umsögn um hana¹. Þau drög sem hér eru til umfjöllunar eru umtalsvert betri grunnur en “Ræktum Ísland.

Stjórn Landverndar telur mikilvægt að ríkið skapi góðar aðstæður fyrir íslenskan landbúnað til þess að bæta og efla fæðu og matvælaöryggi, draga úr þörf fyrir innflutning matvæla, styrkja búsetu í landinu og síðast ekki síst til að tryggja sjálfbæra landnýtingu. Mikilvægt er að hætta innflutningi á dýrafóðri sem er unnið með eyðingu regnskóga. Styrkir til landbúnaðar eiga að styðja við umhverfismarkmið og sjálfbærni, þannig má styrkja bændur sem stunda umhverfisvænan búskap og rækta landið, fremur en að veita framleiðslustyrki fyrir dýraprótein. Ennfremur er mikilvægt að leggja áherslu á sjálfbæra grænmetisræktun, sem styður við fæðuöryggi og bætir umhverfi og heilsu. Ríkið hefur ekki rækt hlutverk sitt sem eftirlitsaðili með því að landnýting sem það greiðir fyrir sé sjálfbær².

Almennt og veikt orðalag

Í drögunum er orðalag þegar kemur að umhverfismálum allt of veikt, að venju. Mikil tækifæri eru í landbúnaði til þess að gera betur og íslenska ríkið sem helsti fjármögnunaraðili landbúnaðarkerfisins ætti að gera skýrar kröfur í stefnumörkun til að allur landbúnaður sé sjálfbær og stundaður með samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda og náttúruvernd í fyrsta sæti. Af þessum sökum leggur stjórn Landverndar til eftirfarandi breytingar á framtíðarsýn:

Framtíðarsýn í landbúnaði tekur til umhverfis, samfélags og samkeppnishæfni og verði eftirfarandi:

- a. Ísland verði í fremstu röð ríkja í framleiðslu hágæða landbúnaðarafurða.
- b. Landbúnaður verði sjálfbær og nýting hans á byggja á sjálfbærri nýtingu náttúruauðlindum rýri þær ekki .
- c. Fæðuöryggi verði tryggt.

---

¹ [https://samradsgatt.island.is/Skrar/\\$Cases/GetAdviceFile/?id=01776529-31be-eb11-9ba2-005056bcce7e](https://samradsgatt.island.is/Skrar/$Cases/GetAdviceFile/?id=01776529-31be-eb11-9ba2-005056bcce7e)

² <https://eldri.landvernd.is/sidur/abending-um-gaedastyringu-saudfjarraektar>
<https://landvernd.is/umsogn-landverndar-um-radstofun-almannafjar-vid-gaedastyringu-i-saudfjarraekt-32-mal/>
http://www.lbhi.is/sites/lbhi.is/files/gogn/vidhengi/rit_lbhi_nr_118.pdf

- d. Landbúnaður verði kolefnishlutlaus **með samdrætti í losun** og hafi mikla aðlögunarhæfni gagnvart loftslagsbreytingum.
- e. Landbúnaður stuðli að verndun og eflingu líffræðilegrar fjölbreytni.
- e. Verndun og eflingu líffræðilegrar fjölbreytni **í forgangi.**
- f. Beit og önnur landnýting sé sjálfbær, taki mið af og ástandi og geta vistkerfa ráði beitarfyrirkomulagi og að og öflugri og sjálfbærri beitarstýringu verði komið á **verði stjórnað í samræmi við viðmið um sjálfbærni.**
- g. Ræktun, nýting lands og bætt landgæði styðji við fjölbreytta atvinnustarfsemi og búsetu um land allt.
- h. Landnotkun utan þéttbýlis-feli í sér vernd góðs landbúnaðarlands og forgang-búvöruframleiðslu á góðu ræktunarlandi. Við gerð skipulags verði þess gætt að vernda góð ræktunarlönd frá annari landnotkun.
- i. Fullnýting afurða og lífrænna hráefna verði tryggð í virðiskeðju landbúnaðar.
- j. Eðlileg nýliðun og kynslóðaskipti í landbúnaði verði tryggð.
- k. Framleiðsla verði arðbær, samkeppnishæf, **gangi ekki á náttúruauðlindir** og tryggi byggðafestu og uppbyggingu þekkingar í samfélagi.
- l. Framfarir í landbúnaði ráðist af nýrri tækni á grundvelli nýsköpunar og hagnýtra rannsókna.
- m. Menntun í landbúnaðartengdu námi mæti þörfum atvinnulífsins og markaðarins. Framleiðendur búi yfir hæfni og getu til að takast á við áskoranir og tækifæri framtíðarinnar í samræmi við eftirspurn neytenda.
- n. Framleiðsluhættir verði ávallt þannig að heilsa, velferð og aðbúnaður dýra **sé forgangsmál** verði höfð að leiðarljósi.
- o. Ákvarðanir og stefnumótun á málefnasviðinu taki jafnan mið af samfélagsgæðum, jöfnuði óháð efnahag, kyni, uppruna og búsetu, og hag heildarinnar í efnahagslegu **og umhverfislegu** tilliti.

Um meginviðfangsefni

Landvernd vill koma á framfæri nokkrum athugasemdum við nokkur af megin viðfangsefnum stefnunnar.

Meginviðfangsefni 2 – loftslagsmál

Í aðgerðaáætlun ríkisstjórnarinnar í loftslagsmálum frá 2020 eru ekki gerðar neinar kröfur um samdrátt í losun frá landbúnaði sem er þó þriðji stærsti þáttur losunar á beina ábyrgð Íslands. Gera verður skýrar kröfur á landbúnaðinn um samdrátt í losun og það verður helst gert með fækkun jórturdýra. Í gegnum styrkjakerfi í landbúnaði er megináhersla á framleiðslu dýraafurða og nauðsynlegt er að breyta því þannig að hlutur grænmetisframleiðslu aukist verulega en samdráttur verði í kjötframleiðslu. Athyglivert er að í skýrslu KPMG frá 2020³ kemur fram að kjötframleiðsla á Íslandi hefur næstum tvöfaldast (32, 5 tonn 2018 vs. 17,2 1996) hefur ræktun innlands grænmetis dregist saman um rúmlega þúsund tonn (er 2018 11.667 tonn). Á sama tíma hefur innflutningur á grænmeti þrefaldast. Þetta er verulegt áhyggjuefni og augljóst að hægt er að hagnýta þessa miklu eftirspurn fyrir innlenda framleiðendur. Þetta sýnir kolranga forgangsröðun ríkisins í landbúnaðarstyrkjum þar sem óumhverfisvænni framleiðslu er hampað á kostnað þeirra umhverfisvænni. Innlend grænmetisframleiðsla skapar störf og verðmæti og þarfnast styrkja frá ríki eins og annar landbúnaður.

Í þennan kafla vantar því afgerandi orðalag um að landbúnaður dragi verulega úr losun gróðurhúsalofttegunda til 2040. Endurheimt votlendis skiptir þar afgerandi máli. Mörg undanfarin ár hefur verið lögð áhersla á að endurheimta votlendi, til að draga úr losun og til að auka líffræðilega fjölbreytni. Sú viðleitni hefur ekki skilað nægum árangir. Það er borðleggjandi að grípa þarf til rótækari aðgerða. Það hlýtur því að vera komið að því að setja losunargjald á losun frá framræstu votlendi sem ekki er nýtt til matvælaframleiðslu.

Meginviðfangsefni 3 og 4 – líffræðileg fjölbreytni.

Í fyrri umsögnum hefur komið skýrt fram að Landvernd er sammála því að útvíkka skilgreiningu hugtaksins landbúnaður þannig að það geti líka falið í sér að vera gæslumenn landsins og sinna þannig endurheimt vistkerfa og náttúruvernd. Bændur búa yfir þekkingu og verkkunnáttu sem getur nýst vel í þessum tilgangi. Þetta þarf að endurspeglast í hlutum 3 og 4.

Nauðsynlegt er að ávarpa sérstaklega notkun ágengra tegunda sem ógn við líffræðilegra fjölbreytni.

Um fjöllum um meginviðfangsefni 3 þarf því að vera mun ítarlegra og meira afgerandi og ætti að fela í sér alla náttúruvernd, sérstaklega því að landbúnaður breytist þannig að endurheimt vistkerfa sé í forgrunni,

---

^{3 3} KPMG, 2019. Íslenskur landbúnaður 2040 Sviðsmyndir um mögulega framtíð landbúnaðar á Íslandi. Reykjavík. 2019. https://www.stjornarradid.is/library/01--Frettatengt---myndir-og-skrar/ANR/Landbunadur/KPMG-Svi%C3%B0smyndir%20landb%C3%BAna%C3%B0ar%20til%202040_%C3%BAtg%C3%A1fa%20fyrir%20stafr%C3%A6na%20birtingu.pdf

beit á illa förnum svæðum verði stöðvuð og kerfi sem gerir bændum bæði kleift og skylt að endurheimta votlendi sem ekki er notað til framleiðslu á matvælum

Stjórn Landverndar fagnar sérstaklega meginviðfangsefni 4.1. Reglugerð um sjálfbæra landnýtingu kom í samráðsgátt í lok árs 2021 en hefur enn ekki verið gefin út. Landvernd minnir á umsögn samtakanna um hana sem og þá skilgreiningu sem samtökin lögðu þá til á sjálfbærri landnýtingu. „*Sjálfbær landnýting: Landnýting sem er þannig að ekki er gengið á auðlindir lands og jafnframt að viðgangur og virkni vistkerfa helst og þau endurheimt*“. Þó mjög margt sé nú vel gert þegar kemur að nýtingu landsins í landbúnaði er ljóst að landnýting er á mörgum stöðum langt frá því að vera sjálfbær.

Undirmarkmið fyrir meginviðfangsefni 4 þar sem talað er um endurheimt vistkerfa vantar alveg.

Meginviðmið 5

Stjórn Landverndar fagnar áherslu á hringrásarhagkerfið og minnir á að fullunnar vörur eru mun verðmætari. Hér telur Landvernd að bæta verði við undirmarkmiði sem fjallar um skýrar reglur um urðun en dýrahæ eru í dag urðuð í stórum stíl þrátt fyrir að það sé bannað⁴.

Meginviðmið 10

Stjórn Landverndar fagnar sérstaklega undirviðmiði 10.2. sem fjallar um breytingar á styrkjakerfi landbúnaðarins. Að mati samtakanna er þetta lykilþáttur í því að landbúnaður geti þróast í átt að sjálfbærni, óskum neytenda og ráðleggingar landlæknis um matarræði. Gæta verður þó að því að öll framleiðsla og landnýting sé sjálfbær.

Lokaorð

Stjórn Landverndar telur að drög að þingsályktunartillögu um landbúnaðarstefnu til 2040 sé almennt góð en að það skorti á skýrara og ákveðnara orðalag þegar kemur að umhverfisáhrifum landbúnaðarins, sérstaklega í loftlagsmálum og landnýtingu.

*Með vinsemd og virðingu,
f.h. stjórnar Landverndar*

Auður Önnu Magnúsdóttir, framkvæmdastjóri

---

⁴ [Urðun og úrgangsmál og búðahnupl fyrir sex milljarða | Kveikur \(ruv.is\)](#)